

26. ТАЄМНИЦІ ПИСЬМЕННИЦЬКОЇ ПРАЦІ: ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЩОДЕННИКОВОЇ СПАДЩИНИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

**Наталія Зерніна
Андрій Савчук**

Національний університет харчових технологій

Вступ. Творча спадщина Т.Г.Шевченка понад півтора століття є об'єктом пильної зацікавленості дослідників. Вибір Щоденника як предмета дослідження обумовлений тим, що, незважаючи на зростання уваги до нього (а за кількістю цитувань Щоденник може бути віднесений до прецедентних текстів), визначення його ролі й місця у творчості Шевченка, як і в історії літератури, залишається проблематичним.

Мета роботи. Здійснити аналіз європейської щоденникової традиції та характеризувати її вплив на оригінальну творчість поета; проаналізувати текст Щоденника; дослідити психологічну функцію Щоденника.

Виклад основних результатів дослідження. Історія створення й публікації Щоденника подає обґрунтування появи цього твору як продовження Шевченком європейської традиції. Подано фактологічний матеріал, який підтверджує думку про те, що поет був широко обізнаний із європейською літературою, яка була джерелом його духовного розвитку та освіти.

Шевченко називає свій Щоденник по-різному, найчастіше — «журнал».

У тексті знаходять відображення багато постатей: одним із них дається характеристика, з іншими — пов'язані конкретні епізоди, роздуми з приводу тих чи інших творів мистецтва тощо. Є фрагменти, де присутні подружні пари, й не

останню роль відіграють жінки. Привертають увагу на сторінках цього твору міфологічні й античні імена та імена історичних осіб. Отже, Щоденник демонструє цілу галерею постатей, які дають уявлення про рівень культури й освіченості Шевченка, його оточення, про особисті знайомства поета, його стосунки з друзями. Цей твір — біографічний документ. І це один із аспектів його вивчення.

Характерна особливість — умовний поділ тексту на чотири частини, залежно від місця, де Шевченко його писав: 1) Новопетровське; 2) Астрахань і Волга; 3) Нижній Новгород; 4) Москва і Петербург. Кожна з них має власну стилістику, ритм розповіді, власну природу і структуру розповідних елементів.

Перша частина Щоденника, яку поет писав у період бездіяльності й очікуванні на визволення, — літературно найповніша.

Друга частина — подорожній нотатник, із коментарями й роздумами, з влучними спостереженнями за містами, краєвидами й людьми та метафоричними перетвіленнями цих спостережень. Ця частина нагадує літературні «подорожні нариси», що були популярні у XVIII і першій половині XIX ст.

Третя частина наближена до звичайного фактографічного щоденника, з більшою увагою до щоденних подій, із менш розгорненими розповідями, з коротшими записами, крім описаного «роману» з актрисою К. Піуною. Записи періоду перебування Шевченка у Москві, а потім у Петербурзі стають лаконічними, обмеженими. Прозі цієї частини бракує нарративного розвитку. Отже, записи обернено пропорційні до різноманітності щоденних подій; і коли поет поринає у життя Петербурга, а особливо, коли з'являється можливість займатися акватинтою, Щоденник раптом обривається.

З'ясовано важливе питання: Журнал мав іншу мету, ніж звичайна фіксація подій. Автор запевняє, що найголовніше завдання Щоденника — розвіяти нестерпну нудьгу. Але тут приховано важливіше — тамування спраги до писання. Справжнє застосування Щоденника — не для записування, а саме для писання.

Журнал Шевченка є прикладом щоденника, де виразно виявлені всі комунікативні ролі наратора: 1) діяча; 2) носія психологічного стану; 3) хронікера; 4) мовця-адресанта. Компоненти представлені в різний спосіб, їхня питома вага неоднакова, неоднакові їхні сполучення та переплетіння. Щоденник відображає багатоаспектну діяльність, і жоден із виділених її складників не є нейтралізований і навіть не спрощений.

Висновки. Шевченків Щоденник — універсальне джерело для досліджень, підсумок думок і сподівань, суспільно-політичних оцінок і мистецького кредо поета. Цей твір — документ великого історико-літературного й художнього значення. Передусім, це визначний етап у розвитку щоденникового жанру, оскільки Шевченко продовжив європейську традицію, збагатив і увиразнив лексичні, фразеологічні та стилістичні засоби мовлення. В ньому — гострий розум, тонкі почуття, яскрава уява і глибока ерудиція, філософські висновки і блискучий стиль мови. Це видатне історико-літературне явище, а також живий голос Шевченка, психологічний портрет митця і людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Момот, Н. М. Щоденник Шевченка як творчо-психологічний жанровий феномен: автореф. дис. ... канд. філол. наук (10.01.01) / Неля Момот. — Режим доступу: <http://referatu.net.ua/referats/7569/166570>

2. Бистрова О. Щоденник поета. Літературно-філософські мотиви Шевченка / О. Бистрова // Слово і час. — 1998. — № 3. — С. 32–35.
3. Момот Н. Шевченків щоденник: жанрова гетерогенність як стратегія тексту / Н. Момот // Слово і час. — 2005. — № 3. — С. 20–28.